

## PRACTICAL LESSON

## Nyjat e përparme: i, e, të, së

Lesson category: Mësimet e gjuhës shqipe

Katër nyjat që lidhin mbiemrin dhe gjinoren me emrin, dhe rregulli i thjeshtë për të zgjedhur atë të duhurën.

## Nyjat e përparme: i, e, të, së

Nyja e përparme është një veçori e shqipes që nuk e ka pothuajse asnjë gjuhë tjetër europiane. Ajo **nuk tregon shquarsi** — shquarsia jepet nga mbaresa e emrit — por **lidh** me emrin një mbiemër të nyjshëm, një emër në gjinore ose një numëror rreshtor.

## Çfarë lidh nyja

| Lidh                  | Shembull                                         |
|-----------------------|--------------------------------------------------|
| Mbiemër të nyjshëm    | <i>djali <b>i</b> mirë, vajza <b>e</b> re</i>    |
| Emër në rasën gjinore | <i>libri <b>i</b> Artës, maja <b>e</b> malit</i> |
| Numëror rreshtor      | <i>kati <b>i</b> tretë, klasa <b>e</b> nëntë</i> |
| Emër foljor           | <i><b>të</b> ecurit, <b>të</b> folurit</i>       |

## Rregulli i plotë

| Rasa      | Mashkullore njëjës                  | Femërore njëjës                     | Shumës                              |
|-----------|-------------------------------------|-------------------------------------|-------------------------------------|
| Emërore   | <b>i</b> — djali <b>i</b> mirë      | <b>e</b> — vajza <b>e</b> mirë      | <b>e</b> — djemtë <b>e</b> mirë     |
| Gjinore   | <b>të</b> — i djalit <b>të</b> mirë | <b>së</b> — i vajzës <b>së</b> mirë | <b>të</b> — i djemve <b>të</b> mirë |
| Dhanore   | <b>të</b> — djalit <b>të</b> mirë   | <b>së</b> — vajzës <b>së</b> mirë   | <b>të</b> — djemve <b>të</b> mirë   |
| Kallëzore | <b>e</b> — djalit <b>e</b> mirë     | <b>e</b> — vajzës <b>e</b> mirë     | <b>e</b> — djemtë <b>e</b> mirë     |
| Rrjedhore | <b>të</b> — djalit <b>të</b> mirë   | <b>së</b> — vajzës <b>së</b> mirë   | <b>të</b> — djemve <b>të</b> mirë   |

**Shkurt:** së shfaqet vetëm te femërorja njëjës në gjinore, dhanore dhe rrjedhore. Kudo tjetër zgjedh midis *i*, *e* dhe *të*.

## Nyja te gjinorja

Te grupi me gjinore, nyja përshtatet me **emrin e parë**, jo me atë në gjinore:

- libri **i** Artës* — *libri* është mashkullor, prandaj **i**.
- çanta **e** Artës* — *çanta* është femërore, prandaj **e**.
- librat **e** Artës* — shumësi merr **e**.

- *maja e malit* — *maja* vendos *nyjën*, jo *mali*.

## Mbiemra pa nyjë

Jo çdo mbiemër merr nyjë. Mbiemrat e panyjshëm — *trim*, *punëtor*, *besnik*, *shqiptar*, *modern* — e formojnë femëroren me mbaresë: *djalë trim* → *vajzë trime*.

## Nga letërsia shqipe

Naim Frashëri e përsërit *nyjën* para çdo mbiemri, edhe kur ata radhiten njëri pas tjetrit:

«*Gjuha jonë sa e mirë! / Sa e ëmbël, sa e gjerë! / Sa e lehtë, sa e lirë!*»

Nyja është **e** sepse emri *gjuha* është femëror njëjës në rasën emërore. Po të ishte *vendi*, do të kishim *i mirë*, *i ëmbël*, *i gjerë*.

## Fjalët sinjalizuese

Mbarea e emrit të tregon *nyjën*: **-i / -u** → mashkullore njëjës; **-a / -ja** → femërore njëjës; **-të / -t** → shumës. Pyetjet **i kujt?** **e kujt?** sinjalizojnë një grup me gjinore, ku *nyja* është e detyrueshme.

## Gabimet e zakonshme

| Gabim                 | Saktë                | Pse                             |
|-----------------------|----------------------|---------------------------------|
| <i>vajza i re</i>     | <b>vajza e re</b>    | femërorja merr <b>e</b>         |
| <i>vajzës të re</i>   | <b>vajzës së re</b>  | femërore njëjës, dhanore        |
| <i>djemtë të mirë</i> | <b>djemtë e mirë</b> | emërorja e shumës merr <b>e</b> |
| <i>libri e Artës</i>  | <b>libri i Artës</b> | nyja ndjek <i>libri</i>         |
| <i>imirë</i>          | <b>i mirë</b>        | nyja shkruhet e ndarë           |

## Provo vetë

1. Kjo është shtëpia \_\_\_ re. (e)
2. Ia dhashë vajzës \_\_\_ vogël. (së)
3. Këta janë nxënësit \_\_\_ zellshëm. (e)
4. Maja \_\_\_ malit është e bardhë. (e)
5. Fletorja \_\_\_ djalit ishte mbi bankë. (e)

## Burime dhe referenca

- Naim Frashëri, *Gjuha jonë* (nga *Tehajlat*), 1885.
- *Gramatika e gjuhës shqipe I – Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Gramatika e gjuhës shqipe II – Sintaksa*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2002.
- *Drejtshkrimi i gjuhës shqipe*, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë, 1973.
- *Fjalori i gjuhës shqipe*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Tiranë, 2006.